

Főhajtás a könyvtárban

Valahányszor hazalátogatok, a vasútállomásról érkező busz a legjobb helyen, az endrődi Népház előtt tesz le. Pezsgő kulturális-társadalmi élet színhelye volt, így emlékezett szüleim generációja. Ahogy lekászálódok, csak pár lépés az ajtó, amely a könyvtárunkba hívogat. Most kapom rajta magam, hogy az otthonomnak érzem, mert minden alkalommal az első dolgom betérni ide. Ha éppen nincs nyitva, kicsit bánt. Ilyenkor bekukucskálok, mint egy nagy gyerek. Nyugtázom: minden a helyén van. Igazából nem ezért tapasztom az orrom az ablaküvegre. Pótlék ez. Hadd érezzem mégis úgy, hogy bent voltam.

A könyvtárosok sejtetik, ürügy, hogy lehangolok náluk, de mindig szívesen fogadnak. Tekintetemen végigsímogatom a tömött polcokat. Szépen együtt vannak Tímár Máté művei.

Jóformán minden könyvének témáját a szülőföldjéről vette. A címek is gyönyörűek, például a *Hazai harangszó*.

Kifújtam magam, indulok tovább. S mindjárt elszorul a szívem, mert a hazalátogatás igazából ma már teljesíthetetlen. A házunkat rég el kellett adnunk. A faluban vagyok, mégsem otthon. Egy korszak bűne, hogy ennyien vagyunk honi szétszóratásban! Maradtak hát a bolyongásaim, és amibe mind többet belelátok: a könyvtár.

Egy sóhajtás és két házszámmal odébb a régi falu élő emlékezete, Irénke néni vár. Virágot kapok, mert tudja, hogy innen a temetőbe visz a lábam. Körbefonnak gondolataim gyermekkoromról és azokról, akik már ideköltöztek. Az akácfa keresztek között nem mérük az időt.

Közel a Körös, és annak emlékezetes partszakasza, ahová fürödni jártunk. Nemcsak a vízben lubickoltunk, hanem a gondolatokban is. Nyári délutánokon szinte seregtettünk a folyóhoz. Mi, kisebbek a főiskolások és az egyetemisták közelébe húzódtunk, lestük vitáikat, rögtönzött kiselőadásait. Szabadegyetem az öreg fűzfák alatt?

Itt nyíltan beszélhettünk megélt történelmünkről.

A gáton, a híd felé haladva gyönyörű panoráma nyílik. A Ligeten át érintem az új iskolát, majd a Piac térre érkezem, azokhoz az emlékművekhez, amelyeket csak mi érthetünk igazán. A templom, ha nyitva van, nem maradhat ki. Tovább bandukolok egészen a Tájházig, ami népi építészetünk párját ritkító remeke.

Egy bakugrás a vásártér, csak hogy már beépítették. Nem volt olyan lókupec, aki jobban szerette volna ezt a sokadalmat, mint én, mert itt végre sok-sok földimmel találkozhattam, régi vágásúakkal, tanyaiakkal, meg a távolabbi vidékekről érkezett sátrasokkal.

Visszafelé a faluszélről, hogy, hogy nem, megint a könyvtárban találok magam. Hosszan elnyúló helyiség, ahol a könyvek között csendben bogarászó elkülönülhet a folyóiratokat karoszekben átlapozgatótól, eközben a gyerekkönyvtári részben a legifjabbakat megilleti a csivitelés joga. A múltkor két nagyobbacska, barnaképu gyerek, alighanem testvérek, kincskeresésének voltam a tanúja. Kedvükre valókat találtak a polcokon. Örömteli hangoskodásuk hirdette: zajlik az élet. Kisebbség? Ugyan!

A könyvtáros már várja a szokásos kérdésemet: – Van-e még az Endrődi Füzetek könyvsorozatból, mert akkor küldözgetem ide a vevőket.

Tőlünk, akik ide kötődünk, elvárható, hogy hiánytalanul ott legyen a könyvespolcunkon az egész sorozat. Nyelvsziget vagyunk, s ha majd az erről szóló kötet is megjelenik Németh Eszter tollából, egymás tetejére rakva olyan vastag lesz ez az Endrőd-tudomány, hogy nincs is tán az egész országban ekkora terjedelmű falumonográfia.

Már tudom, hogy a könyvtár szelíd parancsot ad az önépítésre. Érdeklődésemet, életpályámat irányították az édesapám polcairól pipiskedve leemelt tudományos munkák, és amiket az-

zal egyidőben a nagyobb tárházból viszegettem haza. Akkoriban szinte ellepték a közkönyvtárakat a szovjet könyvek. A propagandának valót ott-hagytam. De egy életre bevésődtek Prisvin álomszép természetleírásai, vagy Arszenyev – akkor még nem tudtam, hogy világhírű – regénye, a Derszu Uzala, amely az Amur menti végtelen tajgában élő egyszerű nanaj vadással kötött líraian mély barátságáról szól. Dehogyan is volt egyszerű ember Derszu! Mindent tudott a tajgáról és ami az életben maradáshoz fontos.

Később magam is ellátogattam a volt világbirodalom távoli, kis lélekszámú, de nagy kultúrájú népeihez. Ebben része lehetett a Moszkvában élő, onnan folyton utazó Szpangenberg könyveinek is.

Szent hely a könyvtár. Sorsom nagy adománya, hogy eljutottam Tibetbe, a földkerekség legnagyobb hegyeinek országába és láthattam a fenséges Potala-palotát. Megrendülten jártam a dalai lámák, a buddhista világvallás pap királyainak kegyhelyé változott fellegvárában. Több száz terme és szobája valóságos labirintus. Rejtélyes mosolyú szentek aranyozott szobrai mindenütt, a keleti mitológia szellemlényeinek ábrázolásai, vicsorgó démonok, imazászlók és jakvajjal táplált mécsesek. Csoda, hogy rátaláltam a könyvtárra, ahol jócskán elidőztem. Ott sem számlálják az órákat.

A tibetiek mély hite szerint életében egyszer mindenkinek el kell zárándokolnia ide, az irdatlan és kietlen hegyvidék-ország legtávolabbi jakpásztorának is, tartson a gyötrő vándorút akár hónapokig.

Amint méházatok magamban, halk csoszogással egy kis görbe ember érkezik. Foszladozó szőrmóc gúnyájú, izzadtságzagú. Sötét arcából csak a szeme és a fogai villannak elő. Mintha motyogna magában. Imádkozik vagy itt mondja el, ami bántja? Itt ad hálát? Itt teszi föl a kérdéseit?

Kotorászni kezd subája rejtekében, és óvatosan előhúzza egy – bármily hihetetlen – a hosszú úton patyolatfehéren megőrzött imakendőt. Helyet keres, hogy itt hagyassa áldozata jelét.

A buddhista szent iratok nem könyv alakúak, hanem fadúcokra hajtogatott papírlapok, ame-

lyeket, mint nálunk a régifajta patikákban, egymáshoz tapasztott kis fiókokban őriznek. Ezek sokasága lepi el a falakat.

Talált egy fiókot, amit nem toltak be egészen. Erre a peremre illesztette oda, áhítatos, lassú mozdulatokkal a hófehér textilt. Két vége mélyen aláhullott, s lám, otthagytott jelével a könyvtár falát oltárrá varázsolta. Csak a lélegzetünk volt a párbeszéd ott, a világ tetején, ahonnan túl földi már nem emelkedhet. Maradt még sokáig, aztán továbbvándorolt.

Azon nem szabad csodálkozni, hogy a hegylakók írástudatlanok, a kisebb kolostorok is többnapos járóföldre lehetnek. Hol tanították volna a nomád pásztort? A buddhizmusról valójában nem sokat tud, az évezredek alatt keletkezett szent iratok tartalma soha nem tárul föl előtte. De birtokában van minden ismeretnek, ami a tibeti élethez kell, és hallott arról, hogy itt, a dalai láma könyvtárában székel a Tudás. Meghajolni, ezért jött ide az analfabéta zarándok. Soha intelligensebb embert!

Most azon töprengem, hogy az én parasztlánynak született, faluja határát ritkán elhagyó édesanyám vágyai szerint mekkora birodalomban élt. Hetet szült, három kis ártatlant eltemetett, négyünket fölnevelt. Fialasszony korában szépen zongorázott, aztán a fateknőben való sok mosástól eldurvultak az ujjai. Ezzel a kézzel simogatta meg a szatyornyit könyvet, amit a Nép házból kölcsönzött ki.

A nagy család, a jókora ház és a sokféle aprójszág napestig ellátta dologgal, csak elalvás előtt vehette elő kincseit. Jó anyám nagy utazásokat tett könyveivel, olvasmányai révén megfürdött az emberiség fényes korszakaiban. Passuth László történelmi regényeit sorban hazahozta. Ez volt az ő kettős élete.

Miután eloltotta a lámpát, neveltetése szerint az égiekhez fordult. Utolsó imáját a könnyű halálért mondta, s ez megadatott neki. Amikor hátrahagyott holmiját rendezgettük, agyonhasznált konyhai kötényének zsebében egy összehajtogatott kockás irkalapot találtunk. Ceruzával kiírogatta valahonnan az ókori világ hét csodáját. Azt őrizgette.